6

El treball

El treball manual

Treball de sega a començaments de segle. Acostumava a fer-se per colles. La sega consisteix en tallar el cereal arran de terra, amb palla i espiga, i fer-ne menats o garbes per ser batuts a l'era. L'època de la sega variava, però majoritàriament era al juny. La sega es feia amb la falç a una mà, per tallar el cereal, i l'eseclopet, estri de fusta per resguardar els dits d'un possible tall, a l'altra. També se segava amb dalla. Per segar una hectàrea en un dia es necessitaven cinc pagesos pràctics.
Sant Salvador d'Anoia (Alt Penedès)
FOTOGRAFIA: AUTOR DESCONEGUT. ARXIU PARTICULAR LLUÍS EROLES. 1900-1920.

El treball de la pagesia varia segons el conreu. En el cas de la vinya, les tasques principals consisteixen en llaurar, podar, cremar o trinxar els sarments, adobar, esporgar, escavallar, ensofrar, ensulfatar i collir. Esporgar consisteix en treure els pàmpols de sota el raïm i escavallar, en treure els brots que surten de damunt del raïm i de la redolta mare. Esporgar i escavallar eviten malalties dels raïms.
Bellvei (Baix Penedès)
FOTOGRAFIA: JOSEP SOLÉ ARMAJACH. ARXIU PRIVAT JOSEP SOLÉ ARMAJACH. 2009.

Pagès adobant la terra amb adobs orgànics. Els adobs són substàncies que s'afegeixen a la terra per augmentar-ne la fertilitat. Els adobs orgànics procedeixen de la descomposició de matèries animals i vegetals —sang, carn, restes de peixos, ferms, plantes, etc.—. Quan, ben entrat el segle XX, es generalitzaren els adobs minerals —aquells fertilitzants inorgànics que aporten suplements minerals al sòl— els orgànics anaren perdent protagonisme i van ser desbancats. Amb tot, s'ha mantingut l'adobat amb ferms i purins.
Sant Quintí de Mediona (Alt Penedès)
FOTOGRAFIA: MIQUEL CARBÓ CASTANY. GRUP D'ESTUDIS HISTÒRICS I CULTURALS DE SANT QUINTÍ DE MEDIONA - ARXIU PARTICULAR M. ÀNGELS MATA QUINTANA. 1945-1948.

Formiguers en plena combustió. Els formiguers són petites muntanyes de terra de 50 a 70 cm d'altura, de forma cònica, plens d'arrels, rames i herbes del terreny. S'hi fa foc i es tapa la boca amb terra buscant que la combustió sigui lenta. Un cop cremat i apagat, les muntanyetes s'escampen. La finalitat dels formiguers era matar les males herbes, desinfectar el terra i proporcionar adob. Resultaren avantatjosos en terrenys recuperats de bosc i en hortes. Aquesta pràctica va ser força estesa fins a mitjans del segle XX.
Valls (Alt Camp)
FOTOGRAFIA: VALERO LLUSÀ. ARXIU MUNICIPAL DE VALLS - FONS VALERO LLUSÀ. CA. 1950.

Un dels treballs per antonomàsia de la pagesia era el de llaurar els conreus. Llaurar és bàsic per oxigenar la terra i esponjar-la, i per treure'n les males herbes. Les llaurades eren més o menys profundes en funció de la necessitat de la planta i de la potència de l'animal. El fet d'enganxar més d'un animal a l'arada era per la dificultat de llaurar una terra excessivament seca, dura, o per fer la llaurada més potent. Entrat el segle XX arribaren els tractors.
Bellvei (Baix Penedès)
FOTOGRAFIA: AUTOR DESCONEGUT. ARXIU DEL CELLER AGRÍCOLA I SECCIÓ DE CRÉDIT DE BELLVEI SCCL. CA.1960.

Pagesos podant pressegueers al Pla d'Urgell. La poda és l'operació que es fa als arbres per modificar-ne les copes, perquè donin més fruit i que aquest sigui de major qualitat. Per podar són necessàries les tisores de podar i el serrac. L'estampa que es veu era usual fins fa pocs anys, pel fet de treballar amb escales, degut a què els arbres eren alts. Avui en dia es procura rebaixar els arbres per facilitar la rapidesa de la poda i de la collita.
El Poal (Pla d'Urgell)
FOTOGRAFIA: JOAN PANADÉS. ARXIU FAMÍLIA PANADÉS. 1965-1975.

Una vegada llaurada, la terra podia quedar amb molts terrossos, si es llaurava en terrenys secs i forts. En aquest cas, i en d'altres d'horta, una de les tasques era esplanar. Esplanar consistia en col·locar-se dret, dalt d'una post o empostissat, fent una nova passada amb l'animal, per desfer els terrossos i deixar la terra més fina. En espais de poca terra aquesta acció es feia manualment fent servir el rasclet.
Sant Agustí de Valbó (Sant Joan de la Talaia d'Eivissa)
FOTOGRAFIA: VICENT RIBAS PRATS «TRULL». INSTITUT D'ESTUDIS EIVISSENCS - ARXIU VICENT RIBAS «TRULL». 1992.

L'home i la dona han hagut de realitzar infinitat de tasques a la terra per a adequar-la i convertir-la —des de l'erm o el bosc— en terres fèrtils de conreu. Les tècniques de treball s'han transmès de generació en generació, introduint —cada vegada més acceleradament— canvis tècnics per a millorar la qualitat i la quantitat de la producció. La pagesia és dipositària d'uns coneixements extraordinaris, adquirits a partir de l'experiència acumulada en el treball del conreu de la terra.

Antigament, el treball de pagès i ramader era dur i, en determinats conreus i tipus de bestiar, èpoques o circumstàncies, molt dur. Com a força motriu potent s'utilitzava la tracció animal: mules i matxos, cavalls i eugues, ases o bous. Però tota una infinitat de feines es realitzaven a partir de la força humana, utilitzant eines manuals, com ara l'aixada, el pic, els arpiots, el rasclet, les forques, la fanga, el rampill, etc.

Les eines i utensilis de treball

Pagès esmolant la dalla; a darrera seu, un altre que sega i dos més que lliguen feixos de garbes. La dalla és un instrument que permet segar, dret, farratges i cereals. Es composa d'una fulla metàl·lica afilada subjecta a un mànec recte o lleugerament corbat que té un o dos agafadors. El tall de la dalla varia entre els 60 i els 120 cm. Accionada per rotació de braços, pot abastar una amplitud de tall de 60º. En terrenys de pastura tendra, en una hora, un dallador podia arribar a segar 30 m².
Alt Empordà
FOTOGRAFIA: JOSEP ESQUIROL PEREZ. ARXIU HISTÒRIC DE L'ESCALA - MUSEU DE L'ANXOVA I DE LA SAL DE L'ESCALA - FONS JOSEP ESQUIROL. PRINCIPI DEL SEGLE XX.

Construint un arreu al Pallars. La pagesia, per necessitat, ha estat manyosa i destra en la construcció de molts dels elements que ha necessitat per a l'exercici de la seva professió, sobretot eines. Amb enginy ha sabut aprofitar els recursos que tenia a mà: la fusta, la pedra, diversos vegetals, etc., i, actualment, també la mecànica. Això li ha permès optimitzar el temps de menor feina al camp o els dies de mal temps, estalviant en material i mà d'obra aliena.
Les Esglésies - Sarroca de Bellera (Pallars Jussà)
FOTOGRAFIA: CLAUDI GÓMEZ GRAU. ARXIU FUNDACIÓ PÚBLICA INSTITUT D'ESTUDIS ILERDENCS DE LA DIPUTACIÓ DE LLEIDA. CA. 1940.

Procés de fabricació de forques a Alentorn amb la maduració de les branques de lledoner sota l'aigua per fer-les flexibles. La forca és una cinta amb un mànec llarg i amb llargues puntes paral·leles, generalment de dues a sis. S'utilitza per moure o apilar palla, farratge i altres materials agrícoles. La seva fabricació artesanal comporta un llarg procés: des de donar-li la forma amb les branques encara unides a l'arbre, fins al pelatge, el remull, l'allisament, la curvatura i el capolat.
Alentorn - Artesa de Segre (Noguera)
FOTOGRAFIA: CLAUDI GÓMEZ GRAU. ARXIU FUNDACIÓ PÚBLICA INSTITUT D'ESTUDIS ILERDENCS DE LA DIPUTACIÓ DE LLEIDA. CA. 1940.

Escena global de la batuda amb la intervenció de tota la família. A un costat s'hi veu la garbera i a peu de l'era, garbes per ser-hi introduïdes. El treball dels homes és amb forques, aixecant les espigues amb gra per millorar la batuda, mentre que la dona mena els animals, un dels quals estira el trill de batre —instrument amb tallants a sota—, amb un xiquet assegut per fer més pes, i l'altre, el corró —pedra cilíndrica per aixafar i desgranar el cereal.
L'Espluga de Francolí (Conca de Barberà)
FOTOGRAFIA: AUTOR DESCONEGUT. MUSEU DE LA VIDA RURAL - FONS AIDA MARTÍ. S/D.

La durada dels ceps és limitada, en funció del rendiment que se'n vulgui treure. La vinya, inicialment, s'arrencava fent un clot amb eines, descarnant les arrels, fins que aparegué la màquina d'arrencar ceps que es veu a la foto. Aquesta consistia en un trípode fet amb fustes, encaixades i lligades a la part superior per un ferro, d'on sortia una politja que es maniobrava des d'un lateral. Aquesta politja lligada al cep permetia arrencar-lo senceer, amb un mínim esforç de palanca.
Valls (Alt Camp)
FOTOGRAFIA: RAMON ROZADA. ARXIU MUNICIPAL DE VALLS - FONS IMPREMTA CASTELLS. CA. 1900.

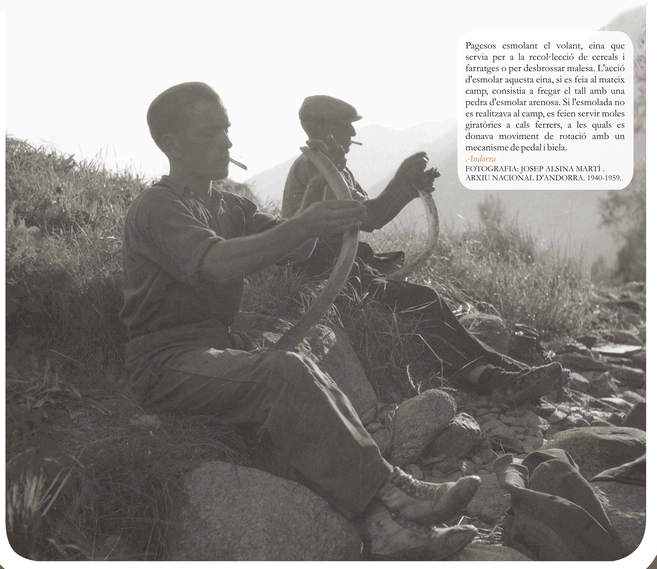

Pagesos esmolant el volant, eina que servia per a la recol·lecció de cereals i farratges o per desbrossar malesa. L'acció d'esmolar aquesta eina, si es feia al mateix camp, consistia a fregar el tall amb una pedra d'esmolar arenosa. Si l'esmolada no es realitzava al camp, es feien servir moles giratòries a cals ferrers, a les quals es donava moviment de rotació amb un mecanisme de pedal i biela.
Andorra
FOTOGRAFIA: JOSEP ALSINA MARTÍ . ARXIU NACIONAL D'ANDORRA. 1940-1959.

Les formes de treballar no són uniformes, calcades d'un a altre conreu o bestiar. Les eines, la maquinària, el mètode i els coneixements que implica el treball en l'agricultura i la ramaderia s'han adequat al llarg dels anys a les especificitats dels conreus, a les característiques del bestiar i, de la mateixa manera, a la conjuntura econòmica, política i social de cada època.

El bestiar de tracció: els carros i el transport

Homes carregant sacs a un carro tirat per bous, a Andorra. Els bous utilitzats com a tracció cal localitzar-los en zones de muntanya o en territoris de la Catalunya Vella. El carro ha estat el gran mitjà de transport des que els camins van tenir les condicions necessàries d'amplària, per reemplaçar la càrrega dels animals a bast. Ambdós van subsistir fins a la dècada dels seixanta, quan el tractor i el remolc van substituir-los.
Andorra
FOTOGRAFIA: JOSEP ALSINA MARTÍ . ARXIU NACIONAL D'ANDORRA. 1940-1959.

Pagès llaurant una feixa de terra aspra, prop del poble del Pinell de Brai, a la Terra Alta. Aquesta comarca, com totes les de les Terres de l'Ebre, per mor de ser front a la guerra civil quedà, a la postguerra, amb una cabana de bestiar de tir i de treball molt minvada, en comparació a la resta del país. Aquesta davallada de caps de bestiar es va recuperar molt lentament.
Pinell de Brai (Terra Alta)
FOTOGRAFIA: LLORENÇ SERRES AMPOSTA. FONS PARTICULAR SERRES BUENAVENTURA. CA.1970.

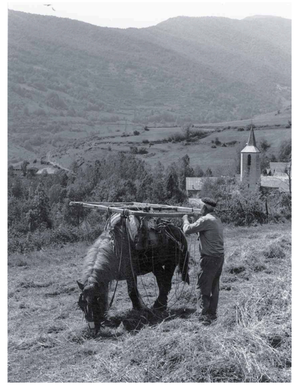

Pagès de les Valls d'Àneu preparant el cavall per carregar l'herba o el farratge necessari per a l'alimentació del bestiar estabulat durant l'hivern. La major part de l'agricultura de comarques de muntanya com el Pallars Sobirà està encaminada a subvenir la ramaderia. El pas de l'agricultura d'autoconsum a la de mercat va comportar la substitució de la ramaderia tradicional per la de vacum de llet, molt tocada amb l'entrada a la Comunitat Europea i la implementació de les quotes lleteres.
Gavàs - La Canitjuetta d'Àneu (Pallars Sobirà)
FOTOGRAFIA: AUTOR DESCONEGUT. CONSELL CULTURAL DE LES VALLS D'ÀNEU - CASA FELIP DE GAVÀS. S/D.

Els cítrics són uns cultius que es produeixen sobretot al País Valencià i a les Terres de l'Ebre, tot i que n'hi ha etapes disperses en altres llocs del territori. Procedents de la Xina i el Japó, passaren a l'Índia, arribant a Europa a partir de Grècia i Itàlia. Sembla ser que a les terres de parla catalana arribaren de la mà dels àrabs. La taronja, un cop collida, es classifica, sobretot amb treball femení.
Borriana (Plana Baixa)
FOTOGRAFIA: E. PÉREZ APARISI. MUSEU-ARXIU DE LA TARONJA. CA. 1960.

Estampa d'un pagès amb el carro transportant estiuejants, en aquest cas a una de les fonts minerals existents a l'Espluga de Francolí. De les fonts minerals espluguines són famoses les ferruginoses, caracteritzades per ser fredes, sense àcid carbònic lliure però amb bicarbonat de ferro. Quant a fonts minerals, han estat o són famoses les fonts salines de Rubinat (la Segarra) o les carbonatades de Caldes de Malavella (la Selva), entre altres.
L'Espluga de Francolí (Conca de Barberà)
FOTOGRAFIA: AUTOR DESCONEGUT. MUSEU DE LA VIDA RURAL - FONS RAMON ROSICH. S/D.

Sènia amb la ciutat d'Eivissa al fons. Accionada per la força d'un animal, extreu l'aigua del pou que s'acumula al safareig i a la bassa. Durant segles, aquests elements, introduïts a Eivissa amb la dominació musulmana, constituïren la base de l'agricultura de regadiu de les Pitiüses.
Eivissa
FOTOGRAFIA: DOMINGO VIÑETS DEORDAL. INSTITUT D'ESTUDIS EIVISSENCS - ARXIU HISTÒRIC MUNICIPAL DE LA CIUTAT D'EIVISSA - ARXIU D'IMATGE I SO MUNICIPAL. CA. 1950.

Jove pagès llaurant amb bous a Artà, entre oliveres centenàries. Per l'aparença dels arbres, amb un brancatge altíssim, sense podes aparents, i pel pedregar que s'observa a la terra, la imatge reflecteix unes formes de treball antigues i dures, lluny encara de la modernització tecnològica que s'anà introduint a partir de mitjans del segle XX.
Artà (Mallorca)
FOTOGRAFIA: AUTOR DESCONEGUT. INSTITUT D'ESTUDIS BALEÀRICS - ARXIU ANDREU MUNTANER. PRINCIPI DEL SEGLE XX.